Turgut Uyar-Tomris Uyar

Turgut Uyar: "Şiirde şairane'ye hep karşı oldum..."

TOMRİS UYAR

Fotoğraf: ŞAHİN KAYGUN

Tomris Uyar- Yaşamını, yazın beğenisini yakından bildiği birine sorular yöneltirken, "tecahül-ü arifane"ye kayma sakıncasıyla karşı karşıya kalıyor kişi.

Ancak yanıtlarını gerçekten merak ettiğim sorular sorarsam kaçınabilirim bu yapayıktan. İlk soru:

Bugünlerde yeni yazılan şiirleri okurken ya da eskiden sevdiğin şiirleri gözden geçirirken bir zamanki kadar büyük tad alıyor musun? Ya kendin yazmaktan?

Turgut Uyar- Sana yalan söyleyemem, başkasına da söyleyemem ya. Bu sorunu içten, namusluca şöyle yanıtlayabilirim: Yeni yazılan şiirleri okurken (bir "olay" niteliğinde değilse, özgün değilse) gençliğimde duyduğum tadı ve heyecanı pek duymuyorum. Yitirilen bir şey midir bu heyecan ya da edinilen bir "temkinlilik" mi? Bilemiyorum. Bir "doymuş"luktan da söz edilebilir mi acaba? Ama ne olursa olsun, bir çocukluğu geride bırakmak gibi bir şey. (Çocukluğu, ozan tabiatını belirleyen niteliklerden biri diye düşünüp övgü olarak kullandım.)

Buna karşılık, eskiden sevdiğim şiirleri yeniden okurken, gençken duyduğum tadlardan daha büyük tadlar alıyorum. Taddan bile fazla, yüreği kaldıran bir şey. Acaba bu da farkına varmadan edinilen bir alışkanlık mı, yoksa yaşlanmaya başlamanın, yine farkına varmadan getirdiği tembellik mi? Bunu da bilemiyorum.

Kendim yazdığım zaman aldığım tad konusuna gelince: Tembel bir yazarım, biliyorsun. Oysa ilk yıllarımda böyle değildim. Bazan günde, çoğunu sonradan yırttığım 3-4 şiir yazdığım olurdu. Şimdi, kafamda oluşturduğum şiir kendini yazmaya beni zorlayıncaya kadar oyalanıyorum. Bu yüzden bazan, eskiden çok güvendiğim belleğim, yaya bırakıyor beni. Ama oturup şiir yazmak, hele sonuçtan hoşnutsam, çok mutlu ediyor beni. Bu mutluluğun nedenini, yukarıdaki "bilemiyorum"ların tersine biliyorum: Dünyayla ilişkimin sürdüğünü kavrıyorum, ozan ve kişi olarak bazı sorumluluklar taşıdığımı farkediyorum. Bunlar da gönendiriyor beni.

Tomris Uyar- Şiirde "şairane"ye baştan beri karşısın. Sanırım kusursuzluğu, yani bir anlamda ortalamayı, hemen kabul edilirliği, kalıklığı önerdiği, getirdiği için. Tam bir anti-şiir denemese bile onu andıran bir şeyleri, "Çıkmazın Güzelliği"ni, "Korkulu Ustalık"ı bir zaman dert etmiştin kendine. Bugün ne düşünüyorsun şiirsel ile şairane arasındaki kılpayı hakkında? Şurdan yola çık istersen. Gelmiş Gelecek Zaman ın son dizesi ilk okuduğumda şöyleydi galiba: "Kimbilir, haklıydı belki de"..

Turgut Uyar- Şiirde şairane'ye hep karşı oldum. Ama doğrusunu söylemek gerekirse, "bir dönemin şairanesi"ne. Değişen dünyayla bütünleşen şiir, hayattan yola çıkan, her dönemde kendi şairane'sini yaratır. Kaçınılmaz bir olgudur bu. Şairanelik, sadece sözcüklerde, imgelerde değildir, takımlan tavırdadır biraz da. Örneğin hece'nin şairane'si, gurbet'te, hasret'te, aşk kırgınlıkları'nda idiyse, Garip'in şairane'si, kentli "Küçük adam"ın, "bulduğu ile yetinirliği"nde, bir bakıma "vurdum duymazlığı"ndadır.

Sanırım şiirsellik, ortak bir nitelik durumuna geldiği zaman, bir terimleşme haline geldiğinde, şairane oluveriyor. Her ozan kendi şairane'sini bulduğunda, var ettiğinde ise şiirsellik sürüyor.

Kusursuzluk, özellikle genç ozanlarda her zaman kuşkuya götürür beni. Çünkü kişiyi kişi yapan, sadece erdemleri değil, kusurlarıdır da diye düşünürüm. Erdemler ortaktır ama kusurlar kişiseldir, yani yeni bir kişiliği haber verirler çoğu zaman. Kusur yerine hata desek daha doğru olurdu ya neyse. Şiirde hata yapmaktan hiç korkmadım. Yaptığımı sandığım hataların da sonradan hata değil, bana ait "özellikler" olduğunu farkettim. Bunu övünmek anlamına alma: hata kaçınılmazdı, yeni bir şey yapmak için.

Şimdi *Gelmiş Gelecek Zaman*'ın son dizesine gelelim. Evet, ilk yazılışında, "kimbilir, haklıydı belki de" idi. Sonra değiştirdim, "haklıydı belki de, kimbilir" oldu. Şimdi şaşıracaksın, onu da değiştirdim. Görüldüğü gibi, "kimbilir, belki de haklıydı" oldu.

Bunu açıklayabilirim. Sözcükler eskimiştir, yıpranmıştır. Kullanılmaktan, yenilenmemekten. Duyarlık yenilenmedikçe dilin, şiir dilinin yenilenmesi sözkonusu olamaz.

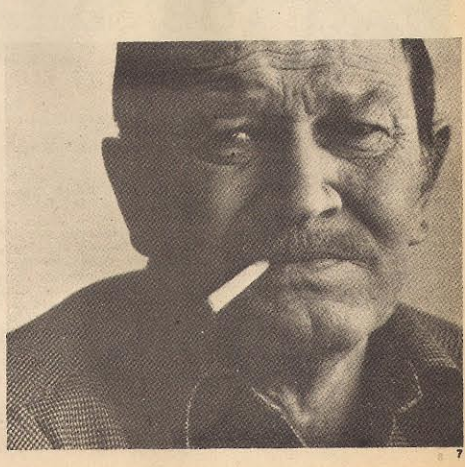

7

6

yorum. Pratiğe doğrudan yansımayan kuramlara, "lüks" diye değilse de, "ne işe yarıyor" diye baktığım oluyor. Ne var ki böylesi kuramların, yaşamaya yansımasında bir sürenin gerekli olduğunu bilmiyor değilim. Ama bu süreyi beklemek tedirgin ediyor beni.

Teknolojiyi çok önemsiyorum. Gerçi şiirin ve öbür yazı sanatlarının teknolojiden ne alabileceğini bilmiyorum, kestiremiyorum. Müzik ve görsel sanatlar, teknolojinin getirdiklerinden (en azından yayılma bakımından) büyük ölçüde yararlanmaktadırlar. Hızla gelişen ve aynı hızla dünyayı değiştiren bir olgu görmezden gelinemez, yok sayılarak kurtulunamaz ondan.

Şöyle bir şey de söylenebilir. Şiir, bir değişmeden, bir gelişmeden sonra bir çeşit mazmunlar, nerdeyse terimler toplamı oluşturur. İşte burada çöküntü başlamış demektir. Kanımca şiirimizdeki sözkonusunda çok özenli olmadığım sanılabilir. Doğru da olabilir bu sanı, kendimce şiirin istediğini sezdiğim sözcüğü kullanırım. Ama sözdiziminde özel bir dikkatim var: günlük konuşma diline ters düşmemek, konuşma dilindeki en geçerli, en çok kullanılan tavrı bulmak. Bana dilin şiirselliği gibi gelir bu (bunda biraz da hinlik yok değil. Yadırganmayı istememek filan gibi. Ama şiir istiyorsa bunu umursamadığım da olur.)

Tomris Uyar- İlk bakışta oldukça savruk sayılabilecek bir dilin var. "Yaşam" ile "ömür" yanyana barınıyor şiirlerinde. Kimi zaman beni yadırgatan yabancı kökenli sözcükler de kullanıyorsun.

Dil-çağdaş düşünce-teknoloji nasıl etkiliyor şiirini?

Turgut Uyar- Sen sormadan yanıtladım dilimin savruk gibi görünmesinin nedenini. Savruk değildir dilim aslında. Şiiri yaşar kılacak sözcüğü bulmaktır benim derdim. Elbette bu çaba da beni her zaman haklı çıkarmaz. Dil konusunda, şiir sözkonusu olunca, doğruluğuna gerçekten inanşam bile verilere değil, sezgilerime güvenirim.

"Çağdaş düşünce" deyiminden ne kavranması gerektiğini anlamıyorum. Ama çağdaş olmayı anlıyorum. "Çağdaş düşünceyi kavramadan nasıl çağdaş olunabilir?" diyeceksin, haklısın. Çağdaş düşünce her on ya da yirmi yılda bir değişiyor. Örneğin 1950'lerde varoluşçuluk, sonraki yıllarda onun tartışmaları, bugünlerde yapısalcılık.

Şöyle düşünüyorum: gününü kaybetmeyen, değişen dünya kosullarını anlamaya çalışan, yadırgamayan biri açıklaması, formüle edilmesi sonradan düşünürlerce yapılacak bir dünya-insanı tavrı içindedir. Bir halk sanatı olmadan Maksim Gorki, bir 'Halk Sanatı' yorumu yapamazdı. 'Varoluşçuluk', Sartre'dan önce bir tavır olarak vardı. Düşünce akımlarından çok hayat ilgilendiriyor beni. Bu düşünce akımları pratikte, yaşadığımızı açımlıyorsa önemlidir diye düşünü-

Livaneli kadar bir Bob Dylan'ı, ne bileyim bir Santana topluluğunu, Bee Gees'i kavramak istiyorsun. Şarkı sözünün, güftenin ya da çalgı eşliğinde şiirin eylemle buluştuğu bir yer var mı sence?

Turgut Uyar- Az bile saydın okuduklarımı. Ben yılın on şarkısı anketini de, uzaydaki "kara delik"leri de okurum. Güncel dünyayla ilişkilerimi diri tutmak istediğimden olacak. Bunlar bana yeni değerlendirmeler yapma olanağını veriyor sanıyorum. (Kimbilir, belki de aslında gazete okuma, öbür okumalara oranla daha kolay olduğundan.)

Öbür ülkeleri pek bilmem ama, yine de söyleyebilirim: Şiir geleneği bu kadar zengin olan bir ülkede, bu kadar kötü şarkı sözü yazılamaz, yazılmamalıdır. Güfte demediğime dikkat etmişsindir. Şarkı sözü başka, güfte başka şeydir bence. Güfte bir geçmişi çağrıştırır, şarkı sözü ise güncelliği.

Bilinçle yazılmış bir şarkı sözünün eylemle her yerde buluşabileceği konusunda inancım kesindir.

Bir şey daha, şarkı sözü diye ayrı bir türün yapaylığını, geçersizliğini biliyorum. Bir şiir yazılır bestelenir, ya da sözsüz bir müzik vardır ona şiir yazılır.

Ama gene de uyuşabileceğim bir besteci için bir "şarkı sözü" yazmak isterdim.

Tomris Uyar- Senin söylemek istediğin bir şey var mı?

Turgut Uyar- Evet. Şimdi ve gelecek.●

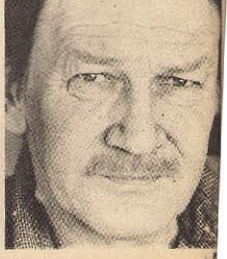

8